

Озеран В. О.,
професор кафедри обліку, контролю, аналізу і оподаткування,
Львівський торговельно-економічний університет

ЗНОВУ ПРО АУДИТОРСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО В УКРАЇНІ

Перед прийняттям Закону України “Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність” № 2258-VIII від 21 грудня 2017 року [1] (далі Закон) тривалий час (до 3-х років) йшло обговорення його проекту, як в аудиторському середовищі, так і серед регуляторів (Нацбанк, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Нацкомфінпослуг тощо). Проект, опрацьований Аудиторською палатою України, Спілкою аудиторів, аудиторською спільнотою Мінфін відхилив. Звичайно, Верховна Рада проголосувала за проект, поданий Мінфіном України. Але незрозуміло, чому в назві Закону на першому місці поставили “аудит фінансової звітності”, а на другому «аудиторська діяльність», коли в тексті Закону спочатку розглядаються питання аудиторської діяльності, а лише потім аудиту фінансової звітності?

За шість з половиною років дії цього Закону вже можна підвести підсумки і зробити певні висновки. Вражає той факт, що до Закону за цей період часу зміни і доповнення вносилися аж 13 разів: 1 - у 2019 році, 4 - у 2020-2021 роках (період епідемії коронавірусу), 7 – у 2022-2024 роках (період збройної агресії Росії, яка до цього часу ще продовжується). Це свідчить про надзвичайну важливість цього Закону, якщо Верховна Рада України у такий складний для держави час працює над удосконаленням цього документу. Слід зазначити, що названий вище Закон зазнав суттєвих змін внаслідок прийняття Закону України “Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення правових засад провадження аудиторської діяльності в Україні” № 2597-IX від 20 вересня 2022 року [2].

Автори змін передбачили підвищення вимог до контролю якості аудиторських послуг, які надаються суб'єктами аудиторської діяльності та встановили більш чіткі критерії для оцінки відповідності міжнародним стандартам якості. Це стимулювало аудиторські фірми удосконалювати внутрішні системи контролю якості та підвищувати рівень професійної компетентності.

Закон підвищив вимоги до аудиторів підприємств, що становлять суспільний інтерес та зобов'язують їх відповідати більш високим стандартам професійної етики і незалежності, що забезпечує більш точний і неупереджений аудит, посилив механізми відповідальності аудиторів за порушення професійних стандартів, включаючи можливість застосування дисциплінарних стягнень, удосконалив систему нагляду за аудиторськими фірмами в особі ОСНАД, Аудиторської палати України та професійних організацій аудиторів і бухгалтерів, посилив вимоги до незалежності аудиторів, особливо при проведенні аудиту підприємств, що становлять суспільний інтерес, вніс зміни щодо несумісності надання аудиторських і неаудиторських послуг однією і тією ж фірмою, ввів додаткові вимоги щодо професійного навчання аудиторів та сертифікації для тих, хто бажає надавати послуги з аудиту підприємств суспільного інтересу.

Поряд з позитивними сторонами Закон, на думку науковців та аудиторів-практиків, має і ряд недоліків. Ось кілька ключових моментів:

1) деякі положення сформульовані загально, що призводить до різного тлумачення і створює правову невизначеність для аудиторів та суб'єктів господарювання;

2) окремі процедури аудиторської діяльності не описані чітко, що призводить до проблем з їх виконанням на практиці;

3) існують питання щодо того, наскільки Закон забезпечує реальну незалежність аудиторів від замовників послуг. Це стосується насамперед великих компаній і аудиторів, що працюють з ними на довгостроковій основі;

4) процедури отримання ліцензій для здійснення аудиторської діяльності, а також регулярного підтвердження кваліфікації аудиторів є занадто громіздкими та бюрократичними;

5) вимоги до звітності аудиторів є обтяжливими і складними, особливо для невеликих аудиторських фірм;

6) є випадки, коли вимоги національного законодавства не відповідають міжнародним практикам, що ускладнює роботу українських аудиторів на міжнародному рівні;

7) Закон не повністю розв'язує проблему монополізації ринку великими аудиторськими компаніями, а це залишає менші фірми у нерівних умовах;

8) недостатня захищеність аудиторів;

9) аудитори несуть значну відповідальність за свою роботу, однак Закон не надає достатнього захисту аудиторів у випадку необґрунтованих претензій або тиску з боку клієнтів, державних органів, ОСНАД та Аудиторської палати України;

10) Закон більшою мірою орієнтований на аудит підприємств, що становлять суспільний інтерес (4-й розділ реєстру аудиторів) та суб'єктів аудиторської діяльності, які мають право надавати послуги з обов'язкового аудиту фінансової звітності підприємств (їх груп) або інших утворень (3-й реєстр аудиторів), що відображено в детальних вимогах до аудиторів, які обслуговують ці підприємства. Однак, для аудиторських фірм другого реєстру Закон майже не містить конкретних вказівок та вимог;

11) у Законі не визначено, які саме додаткові вимоги або процедури застосовуються до аудиторських фірм другого реєстру, відсутній перелік робіт, які мають право виконувати такі фірми;

12) діючий Закон потребує вторинних нормативно-правових актів або роз'яснень для чіткого регулювання діяльності аудиторських фірм другого розділу реєстру.

Ці недоліки підкреслюють необхідність вдосконалення законодавства з метою створення більш прозорих, ефективних та зрозумілих правил гри на ринку аудиторських послуг в Україні.

Література

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України № 2258-VIII від 21 грудня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення правових засад провадження аудиторської діяльності в Україні: Закон України № 2597-IX від 20 вересня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-20#n19>